

## Bawarska inkwizycja

Autor tekstu: **Artur Marek Wójtowicz**



Któż by przypuszczał że w małej bawarskiej mieścinie w latach 1589-1598 34 kobiety i jeden mężczyzna za sprawą inkwizycji stracą życie na stosach. Miejscowość, która 6 września 1634 r. na trwałe przeszła do Historii Kościoła. W tym bowiem dniu rozegrała się tutaj jedna z ważniejszych bitew między katolikami (pod wodzą Kardynała Fryderyka Węgierskiego) a protestantami (pod wodzą generała Hora & Saxe - Weimar). Po druzgocącej klęsce wojska protestanckie wycofały się pozostawiając na polu ponad 13 000 ciał.

Ale wróćmy do czasów inkwizycji, bo przecież o tym mowa.

Pierwszy proces odbył się w mieście w 1478 r. Co więcej był to pierwszy proces osoby oskarżonej o magię w całych południowo-wschodnich Niemczech. Przed sądem stanęła wówczas osoba odbierająca dziecko, która została oskarżona przez dwie „czarownice” z Schlettstadt (Alzacja). Wspomniana położna zdołała jednak przekonać z łatwością sąd o swojej niewinności. W 1534 r. przed sądem poddano przesłuchaniom owdowiałą rzeźbiarkę, którą pochwycono wraz z dwoma innymi kobietami. Po dwóch dniach ową kobietę zwolniono.



Dekanat **Nördlingen**

Pierwsza „fala” procesów rozpoczęła się w 1589 r. i trwała aż do 1591 r. W tym okresie dość ważną rolę odgrywał burmistrz miasta Johannes Pferinger. Również ważne miejsce zajmowali „znawcy natury czarownic”, adwokaci Sebastian Röttinger i Wolfgang Graf. Ważnym elementem w historii Nördlingdzkich procesów odgrywała rada protestancka złożona z 25 osób. Był to przywilej jakim cieszyło się wolne miasto. W pobliskim hrabstwie Oettingen-Wallerstein (1589-94) sytuacja inaczej się przedstawiała, gdyż tam nie było żadnej rady.

W maju 1590 r. zapłonęły po raz pierwszy w mieście „stosy”. Wówczas sąd skazał na śmierć przez spalenie 3 osoby, które same się oskarżyły: córka woźnicy Ursula Haider, żona hodowcy koni Margaretha Getzler, oraz mieszcanka i osoba zajmująca się ujeżdżaniem koni Maria Marb. W czerwcu postawiono przed sądem kolejne 3 kobiety: Marię Schöpferlin, Annę Koch (zajmującą się wywoływaniem duchów) i Apollonię Aißlinger, córkę garbarza. Wrzesień przyniósł kolejnych 5 ofiar które należały praktycznie do jednej rodziny: Barbara Wörlin, Margaretha Frickhinger, Rebekka Lemp, Margaretha Humel (żona producenta pasów) i Anna Seng (żona krawca). Listy jakie pisali do siebie Rebecca Lemp i Peter Lemp podczas trzymiesięcznego pobytu w więzieniu można po dziś dzień odnaleźć w archiwum w Nördlingen. W lipcu spalono na stosie ciało położnej Barbary Lierheimer która zmarła w więzieniu oczekując na proces. We wrześniu przybyły do więzienia miejskiego: Margaretha Betsch, Barbara Stecher ( prostytutka) i Apollonia Rorendorfer. Wszystkie trzy spalono na stosie w styczniu 1591 r.

Jeszcze w 1590 r. osadzono w więzieniu 6 kobiet podejrzanych o kontaktowanie się z duchami, lecz po przesłuchaniach zwolniono je. A były to: Margaretha Dambacher, Ottilia Pronner i Barbara Kaufer z Itzlingen, Barbara Scheitlin i Barbara Heinlin z Sechtenhausen. W

latach 1591-1592 odbyły się kolejne procesy, przed którymi stanęły: Katharina Keßler, która wówczas była w ciąży oraz Barbara Kuem, żona producenta butów.

Być może dla wielu czytelników ta cała lista jest przerażająca. Niemniej jednak dowodzi ona, że najczęściej przed sądem stawały osoby o niewysokim statusie społecznym. Ale zadziwiającym może też być fakt, że Inkwizycja była w stanie posunąć się do postawienia przed sądem i wykonania wyroku na kobiecie ciężarnej.

Latem 1593 rozpoczęła się „druga fala” prześladowań. W sierpniu spalono na stosie grupę ludzi (5 kobiet i jednego mężczyznę): Jörg Kirschnauer, który już w pierwszej „fali” prześladowań stanął przed sądem został spalony wraz z żoną Barbarą na którą się powoływał. Oprócz tych dwojga osądzono również Barbarę Götz, której mąż był „wątpiącym” odsiadującym karę w więzieniu w Oettingen. Pobożna Apollonia Vogelsang stanęła również w tej grupie na skutek przyczynienia się do choroby jednej z osób, podobnie jak Anna Glauning, która została oskarżona przez własnego męża. Do grupy tej można było również zaliczyć położną Anna Nussert (30-latkę), która już raz stawała przed sądem miejskim.

Równocześnie z Anną Vogelsang zesłano do więzienia niejaką Annę Burger (Holl) i Annę Berlin und Walburga. Te trzy mieszcanki cieszące dobrym imieniem w Nördlingen trafiły wpierw na przesłuchania. W listopadzie zesłano do więzienia kolejnych 7 osób, a po zakończeniu procesu spalono. Wśród nich znalazły się: piekarka Anna Faul, garbarka Eva Aufschlager wraz z matką Margaretha Knorz, żoną piekarza i córką radcy miejskiego, oskarżoną przez własną córkę Urszulę Klein. Do tej grupy należałoby zaliczyć żonę radcy miejskiego Rosinę Mair, garbarkę Margarethę Saugenfinger i Corbinę Leher. Na krótko przed ich egzekucją do więzienia zesłano również wdowę po zmarłym burmistrzu Dorotheę Gundelfinger, która, co ciekawe, będąc propagatorką inkwizycji sama stała się jej ofiarą, oskarżoną o pakt z diabłem. Kolejne dwie to: Margaretha Stahel, żona poszukiwanego człowieka i Maria Holl, żona największego handlarza win. Ta ostatnia pochodziła z Ulm i w 1586 r. wychodząc za mąż przeprowadziła się do Nördlingen. Po około 62 sprawach sądowych ciągnących się prawie rok na skutek wstawienia się krewnych została zwolniona.

Tymczasem Maria Holl, jako „najpopularniejsza czarownica z Nördlingen” zmarła w 1634 r. w wieku 85 lat.

Zadziwiającym może pozostawać fakt, że podczas drugiej „fali inkwizycyjnej” przed sądem stawały częstokroć osoby o wysokim statusie społecznym.

Rok 1598 przyniósł kolejną ofiarę znaną jako „szatańska” Veronika Fritsch oraz grabarza Jörga Minderlin, oskarżonego o profanację zwłok dziecka. Jego żona Margaretha próbowała po tym fakcie popełnić samobójstwo, lecz po nieudanej próbie jeszcze w tym samym roku spłonęła na stosie jako czarownica.

Sąd miejski próbował również pochwycić żonę pisarza miejskiego Annę Zweifel, lecz ta uciekła do krewnych w Württemberg. Żadnych dowodów nie zebrano również przeciwko oskarżonej Barbarze Mundbach i jej córce oraz Barbarze Jörg która była żoną radcy miejskiego. Sędzią ich stał się Jörg Bin. Podobnie też sprawa miała się z Barbarą Regner, żoną duchownego z Nördlingen i córką byłego burmistrza o nazwisku Wörlin, a także z kolejnymi trzema kobietami z Nördlingen: Margaretha Bronner (1593), Charitas Stehelin (1596) i Margareta Mair (1599).

Prześladowania czarownic z Nördlingen były w „rankingu” wszystkich hrabstw i księstw niemieckojęzycznych wysoko usytuowane na liście. Od XVII wieku nie wykonywano na tym terenie wyroków. Przykładem może być wspomniana przeze mnie Maria Holl, która pomimo licznych przesłuchań została zwolniona z więzienia. Na uwagę zasługuje tutaj również postać kaznodziei i superintendenta Wilhelma Friedricha Lutz, który w dwóch kazaniach ostro skrytykował w 1590 r. praktyki inkwizycyjne. Po tych wystąpieniach rada miasta zabroniła mu wygłaszać kazań.

#### **Źródła:**

- Wolfgang Behringer: Hexenverfolgung in Bayern. Volksmagie, Glaubenseifer und Staatsräson in der Frühen Neuzeit, München<sup>3</sup> 1997.
- Sonja Kinzler: Hexenprozesse in Nördlingen w: [www.hexenforschung.historicum.net/](http://www.hexenforschung.historicum.net/)
- Sonja Kinzler: Zwischen Fortschrittsglaube und Fatalismus. Die Rezeption der Nördlinger Hexenverfolgung in Forschung, Dichtung und Geschichtskultur im 19. und 20. Jahrhundert, Nördlingen, 2003/2004.
- Eva Maria und Wilhelm Lienert: Die geschändete Ehre der Rebekka L. oder: Ein

ganz normaler Hexenprozeß ..., w: Praxis Geschichte 4 (1990), 32-37. Vorschlag: Querverweis auf Praxis Geschichte im sfn: [Die geschaendete ehre.pdf](#)

- Gloria Rüdél-Eschbaumer: Der Hexenprozeß Maria Holl. Mit Originalprotokollen aus dem Stadtarchiv Nördlingen von Jahre 1593/94, Nördlingen 1998.

- Dietmar-H. Voges: Nördlinger Hexenprozesse. Gesichtspunkte ihrer historischen Bewertung, w: Ders.: Nördlingen seit der Reformation. Aus dem Leben einer Stadt, München 1998, 46-88.

- Johann Friedrich Weng: Die Hexen-Prozesse der ehemaligen Reichsstadt Nördlingen in den Jahren 1590-1594. Aus den Kriminal-Akten des Nördlinger Archives gezogen, in: Das Ries, wie es war und wie es ist. Eine historisch-statistische Zeitschrift 6 (ca. 1838), 5-60 und 7 (ca. 1838), 3-28.

- Gustav Wulz: Der Prozeß der Hexe Rebekka Lemp, in: Rieser Heimatbote 131 und 132 (1937); Die schöne Magelone und Nördlingen, w: Rieser Heimatbote 117 (1936); Nördlinger Hexenprozesse, in: 20. und 21. Jahrbuch des Rieser Heimatverein (1937), 42-72 und (1938/39), 95-120; Die Nördlinger Hexen und ihre Richter. Eine familiengeschichtliche Studie, w: Rieser Heimatbote 142, 144, 145 und 147 (1939); Nördlinger Hexenprozesse vor 1589, w: Rieser Heimatbote 140 (1938).

Szkic przedstawiający Nördlingen zaczerpnięto z: [www.bgv-online.de/graphik/noerdlingen.jpg](http://www.bgv-online.de/graphik/noerdlingen.jpg)

Mapkę Bawarii z dekanatem Nördlingen zaczerpnięto z: [dekanat-2001-05.htm](#)

### **Artur Marek Wójtowicz**

Teolog, publicysta, pisarz. Ukończył Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie (dawne ATK) oraz Studia Pastoralne w St. Gallen. Autor wstępu do Biblii protestanckiej ręcznie przepisanej przez 650 osob z Horgen ZH w 2003 r. Mieszka w Szwajcarii. "Wszyscy mawiają, że po filozofii traci się rozum, zaś po teologii wiarę. Więc co pozostaje? Spryt? Spotkać teologię w życiu to niewielki problem. Ale spotkać wierzącego teologa, to już sztuka, a prawdziwie wierzącego to... cud" - napisał.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 06-11-2003 Ostatnia zmiana: 07-11-2003)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2887) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2887>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do [redakcja@racjonalista.pl](mailto:redakcja@racjonalista.pl)